

УДК 338

Статівка Наталія Валеріївна

професор кафедри управління персоналом та економіки праці Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, доктор наук з державного управління, доцент

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЯКІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті досліджено динаміку продуктивності національної економіки та чинники її зростання. Визначено основні чинники урядової політики, що забезпечують оптимальні темпи зростання продуктивності.*

***Ключові слова:** продуктивність, сукупна факторна продуктивність, чинники економічного зростання, важелі державного впливу.*

Статівка Н.В. Факторы влияния на качество экономического роста Украины

***Аннотация.** В статье исследована динамика продуктивности национальной экономики и факторы ее роста. Определены основные причины политики правительства, которые обеспечивают оптимальные темпы роста продуктивности.*

***Ключевые слова:** продуктивность, совместная факторная продуктивность, факторы экономического роста, важности государственного влияния.*

Stativka N.V. Factors affecting quality of economic growth in Ukraine

***Annotation.** The paper investigates the performance of the national economy and its growth factors. The main factors are government policies that ensure optimum productivity growth.*

***Key words:** productivity, total factor productivity, growth factors, instruments of state influence.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Національна економіка України в змозі вирішувати завдання динамічного розвитку і відповідати на виклики кризових коливань лише на основі підтримки більш високих темпів економічного зростання порівняно з тими, які можуть дозволити собі розвинені країни. При цьому демографічні тенденції не дають достатнього підґрунтя розраховувати на зростання економіки на основі простого збільшення пропозиції робочої сили. Поряд із висновками про демографічну ситуацію в Україні та її виклики для економіки в довгостроковому плані одним із основоположних є те, що в перспективі на майбутні 20 років утворилася демографічна прірва, якщо врахувати ненароджених дітей за 20 років

незалежності України. Розміри прірва сягають 5 млн. осіб, оскільки чисельність українців віком до 25 років станом на 2010 р. становила 13 млн. проти 18 млн. 1990 року [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню гострих проблем сучасності (забезпечення темпів економічного зростання, пошуку можливостей оптимізації структурних зрушень у господарських системах, якості економічного зростання) присвячено багато наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених – В. Беседіна, В. Бессонова, В. Гимпельсона, Я. Кузьміна, Е. Ясина, І. Бобух, В. Геєця, Я. Жаліла, С. Коляденко, І. Малого, Т. Королук, І. Могілат, Н. Горшкової, С. Кожем'якіної, І. Прокопенко, А. Ревенка, Я. Ромусіка, Д. Сінка, Ю. Харазішвілі, С. Шумської та ін. Саме якість зростання, що характеризується ефективністю використання ресурсів, підвищенням добробуту населення, використанням нових технологій і розвитком сфер, спрямованих на задоволення різноманітних потреб людини, стає реальним віддзеркаленням економічного розвитку країни [2]. За цих умов опрацювання комплексу заходів з кардинального підвищення продуктивності в українській економіці постає як першочергове завдання.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Головним у такому разі для майбутнього є потенційне гальмування економіки через обмежений передусім ресурс праці – як один з основоположних ресурсів зростання економіки та її модернізації. Заміщення його на цей період можливе за рахунок мігрантів, але це пов'язано з проблемами їхньої, як правило, низької кваліфікації. Отже, заміна за кількістю буде неадекватною за якістю. Усе це означає, що довгостроковий економічний підйом може бути забезпечений лише за рахунок підвищення продуктивності праці та сукупної продуктивності економіки. За такої ситуації все більшої актуальності набувають питання оцінки

реального стану економіки, чинників впливу на якість економічного зростання, зокрема важелями державного впливу.

Формування цілей статті. Мета статті – дослідити динаміку продуктивності національної економіки, перспективи і чинники її підвищення, здійснити оцінку внеску екстенсивних і інтенсивних чинників, окреслити заходи державного впливу на якісне зростання економіки.

Виклад основного матеріалу. Щоб аналіз продуктивності став більш системним і державне регулювання розвитком економіки – більш ефективним, у деяких розвинених країнах почали використовувати підходи, орієнтовані не лише на принципи доцільності витрат праці, але і на раціональність використання устаткування, сировини, енергії та інших чинників виробництва. Виникла система показників, що дозволяють оцінити однофакторну, мультифакторну або сукупну продуктивність [3].

Однофакторна модель продуктивності, що широко використовується в світовій практиці, заснована на розрахунку часткових показників (випуск на одну відпрацьовану або сплачену людину-годину; випуск на одного середньорічного працівника; випуск на одиницю матеріальних витрат; випуск на одиницю енергії; випуск на одиницю основного капіталу). Відповідно ефективність виробництва вимірюється за допомогою системи таких показників: продуктивність праці, фондівдача, собівартість одиниці продукції, рентабельність та ін.

Під мультифакторною продуктивністю або сукупною продуктивністю чинників виробництва розуміють показник технологічного й організаційного рівнів виробництва, представлений у вигляді обсягу виробництва з розрахунку на одиницю витрат чинників виробництва. У цьому разі чинники виробництва зважуються за їх частками внеску в приріст обсягів продукції. Розрахунки показника сукупної продуктивності в цілому ґрунтуються на положенні, що

продуктивність залежить від витрат капіталу, праці та інших чинників (вплив на виробництво досягнень науки, удосконалення системи управління й організації виробництва та інші прояви технічного прогресу, які не знаходять відбиття в активах) [4].

За останні кілька десятиліть показник сукупної факторної продуктивності (total factor productivity, Solow 1957) став стандартним інструментом аналізу структури економічного зростання в розвинених країнах світу [5-7].

Оптимальних темпів зростання продуктивності можна досягти через органічне поєднання регулювальних і стимулювальних заходів державного впливу, що повинні здійснюватись як на макро-, так і на мікрорівні. Основними чинниками урядової політики, що забезпечують оптимальні темпи зростання продуктивності, є такі: національна економічна політика та плани розвитку економіки; діяльність державних підприємств; трудове законодавство; контроль за забрудненням навколишнього середовища; законодавство з охорони здоров'я та безпеки праці; політика в галузі суспільного добробуту; монопольне право на використання патентів; обов'язкові ревізії діяльності підприємств; тарифи на імпорتنі квоти; податки й податкові пільги; законодавство з реалізації прав людини та підприємств; урядові дотації й субсидії; регулювання умов праці; стримування конкуренції; закони, що стосуються заохочувальних платежів; безоплатне або субсидоване надання обладнання й послуг; контролювання цін та ін.

Застосування нових показників продуктивності на основі мультифакторного підходу означає створення науково-методичних засад для державного моніторингу та регулювання продуктивності в різних галузях виробництва.

Незважаючи на значення продуктивності як провідного критерію соціально-економічного прогресу людства, вітчизняна наука і практика не надає

достатньої уваги цій категорії. Сучасні підходи (В.Бесєдін [8]), що використовуються для оцінювання продуктивності, визначають ефективність лише з погляду одного аспекту аналізованої проблеми – або прибутку, або матеріальних витрат.

В Україні Наказом Міністерства економіки України від 26 грудня 2008 р. № 916 затверджено «Тимчасові методичні рекомендації розрахунку продуктивності праці в цілому в економіці та за видами економічної діяльності» [9]. Ці рекомендації формують загальні підходи до визначення показників продуктивності праці – на національному рівні, за видами економічної діяльності, а також для міжнародних порівнянь. У них прийнято варіант визначення та розрахунку продуктивності праці, який найбільш відповідає загальноприйнятій міжнародній практиці та особливостям національної статистичної звітності. Зокрема, згадується показник багатofакторної продуктивності, який пов'язує обсяг випуску з витратами у моделі KLEMS. Проте щодо моделі KLEMS у Методичних рекомендаціях не надано жодного пояснення.

Хоча й прийнято методичні положення для розрахунку продуктивності і продуктивності праці в національній економіці, що є дуже позитивним фактом, та все ж не відбулося введення їх до офіційного статистичного моніторингу.

Дуже важко усвідомити, що через 20 років після здобуття Україною державної незалежності її ВВП становить лише 68% від рівня 1990 р., а загальносвітовий показник ВВП за ці ж роки майже подвоївся [10].

Дані, наведені на рис. 1, дозволяють окреслити досить стабільну тенденцію зростання економіки після 1999 р., якій передувала тенденція різкого спаду з початку 1990 р.

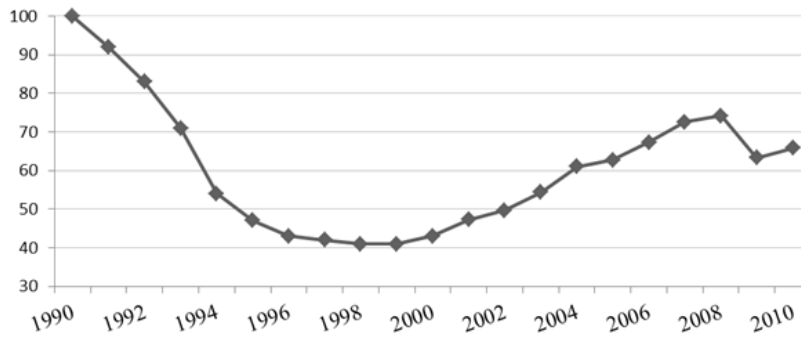

Рис. 1. Індекси фізичного обсягу валового внутрішнього продукту України, у відсотках до 1990 р. [11]

Ефект зменшення випуску в перші роки перехідного періоду в науковій літературі отримав назву *трансформаційного спаду* [12], оскільки зумовлений передусім процесами переходу від планової системи господарювання до ринкової. Глибина, структура і тривалість такого спаду можуть навіть не визначатися динамікою традиційних чинників економічного зростання.

Сьогодні Україна стикається з численними глобальними і внутрішніми викликами, і тому варто зрозуміти, чи може в перспективі економіка розраховувати на продовження зростання. Для того щоб визначитися, що може забезпечити економічний підйом, слід проаналізувати джерела економічного зростання в минулому і визначити, якою мірою вони специфічні для досліджуваного періоду та наскільки впливовими можуть бути в майбутньому.

Зумовленість підйому попереднім спадом випуску дозволяє говорити, що зростання економіки за минуле десятиліття значною мірою було компенсаційним, відтворювальним.

Період 2000-2010 рр. для національної економіки характеризується процесом зростання за винятком кризових 2008-2010 рр. Аналогічна картина характерна і для основних галузей економіки.

Збільшення випуску в економіці відбувається випереджальними темпами порівняно зі збільшенням вартості основних фондів (в порівняльних цінах 2007 р.) і ще повільнішою тенденцією залучення робочої сили (рис. 2).

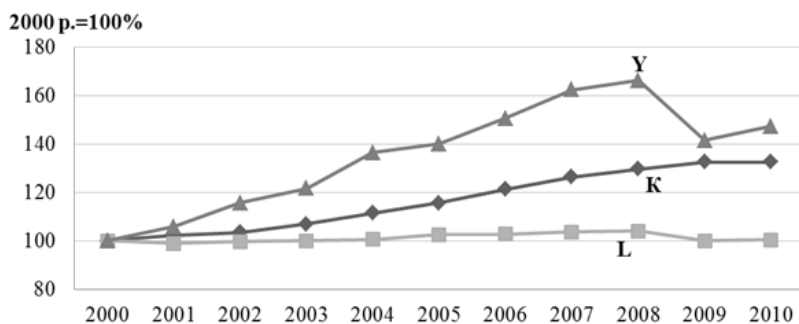

Рис. 2. Динаміка ВВП (Y), основних фондів (K) і чисельності зайнятих (L) в національній економіці [11; 13]

Такий характер виявлених залежностей дає підстави стверджувати, що динаміка обсягів випуску протягом 2000-2010 рр. лише незначною мірою описується динамікою залучення капіталу, тоді як значна частина зміни випуску може мати джерелом збільшення продуктивності праці та зміну сукупної факторної продуктивності.

За нашими розрахунками на базі даних Держкомстату України виявлено, що за 2000-2010 рр. в основі зростання випуску лежить випереджальне збільшення продуктивності праці (середньорічний темп приросту – 4,7%): середньорічне зростання ВВП на 4,7% супроводжувалося збільшенням чисельності зайнятих лише на 0,04%. Динаміка другого чинника виробництва – обсягів основного капіталу – демонструє темпи приросту – 3,2% на рік, що певною мірою відповідає динаміці нарощування ВВП, при цьому внесок продуктивності капіталу простежується меншою мірою.

Такий висновок підтверджується і результатами дослідження С. Кожем'якіної, яка здійснила експериментальні розрахунки визначення внеску продуктивності праці, продуктивності капіталу та сукупної факторної продуктивності в економічне зростання України на основі методології проекту ЕС KLEMS [14] (рис. 3).

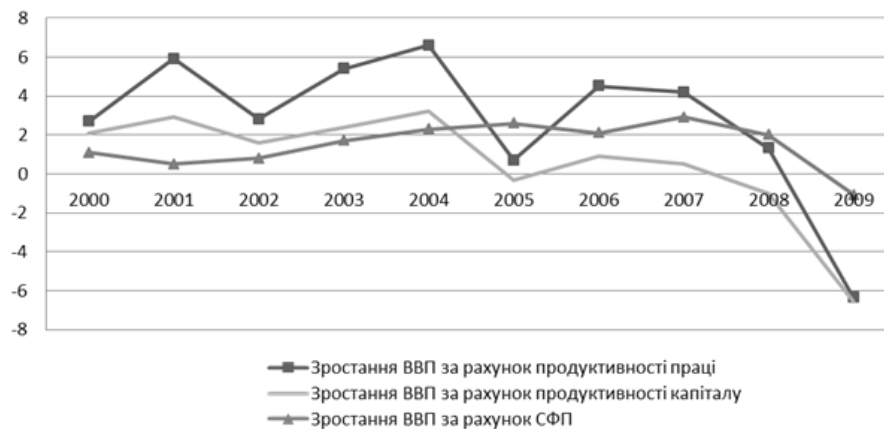

Рис. 3. Внесок продуктивності праці, продуктивності капіталу і СФП у зростання ВВП, за відсотками [14]

На основі застосування аналітичної моделі загальної економічної рівноваги «Альфа» [15; 16] науковцями НІСД проведено дослідження щодо впливу важелів регулювання економічного зростання України у період 2011-2012 рр. [17]. Виявлено, що економіка країни розвивається переважно екстенсивним шляхом – через збільшення кількості використовуваних макрофакторів (доходів і видатків бюджету, інвестицій, праці, капіталу ін.). Результати моделювання засвідчують значну перевагу *якісних* чинників економічного зростання (збільшення завантаження капіталу, поліпшення технології виробництва, підвищення темпів науково-технічного прогресу), пов'язаних із технологічною модернізацією, над суто *кількісним* збільшенням інших чинників попиту та пропозиції (збільшення чисельності найманих працівників, зменшення імпорту товарів і послуг, збільшення інвестицій, видатків зведеного бюджету при інвестиційному спрямуванні, експорту товарів і послуг), що підтверджує економічну доцільність упровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку.

Очевидно, що Україна має значний потенціал економічного зростання за умов застосування стратегії якісного економічного зростання.

Створення сприятливих умов для стимулювання інвестиційної діяльності, починаючи з 2000 року, прискорило оновлення основних фондів. Вартість уведених в дію нових основних засобів найбільшого значення досягла 2008 року і становила 149635 млн. грн. (2000 р. – 23726, 2010 р. – 122572 млн. грн.).

Є підстави стверджувати, що ефективність нововведених фондів була досить високою, оскільки з переходом до ринку інвестиційні рішення все більшою мірою ґрунтувалися на економічних критеріях. При цьому за умов нестачі фінансових ресурсів вибір падав на найбільш ефективні проекти. Інвестиції направлялися на залучення в обіг незадіяних фондів і передусім – в активну частину основних фондів.

Таким чином, в основі економічного підйому 2000-2008 рр. лежало не лише збільшення завантаження наявних потужностей в економіці, а й інвестиційні процеси, що сприяли створенню нових основних фондів і підвищенню ефективності функціонування наявних.

Щодо якості інвестицій відносно їх спрямованості за видами економічної діяльності, то спостерігалось їх зосередження в галузях зі швидким обігом капіталу (оптовій торгівлі та посередництві в торгівлі, операціях з нерухомістю та здаванням у найом, фінансовій діяльності), чому сприяв перерозподіл національного валового доходу на користь сектору домашніх господарств. Реальний же сектор економіки як і раніше лишався з невіршеною проблемою своєчасного оновлення виробничих потужностей.

У цілому вартісний обсяг основного капіталу на душу населення України є дуже низьким і свідчить про низьку потенційну спроможність виправлення ситуації в майбутньому. Порівняльний міжкраїнний аналіз обсягів основного капіталу на душу населення свідчить про значне відставання України від інших країн. Залишкова вартість вітчизняного основного капіталу становила

1,73 тис. дол./чол. у цінах 2002 р., тоді як у Франції, Австрії, Нідерландах і Німеччині він перевищував 100 тис. дол. США, дорівнюючи відповідно 124,8, 127,3, 128,3, 140,6 [18]. Це свідчить про те, що населення України є менш забезпеченим основними засобами, що обмежує можливості реалізації їх здібностей, навичок і знань у різних сферах економічної діяльності і зумовлює низький рівень технологічності виробленої в межах нашої країни продукції.

Особливо важливим поряд з очевидною потребою збільшення обсягів нагромадження є впровадження системних заходів, спрямованих на переорієнтування інвестиційних потоків на виробництво і придбання високотехнологічних основних засобів і модернізації діючих виробничих потужностей держави.

В Україні на початковому етапі стабілізації та економічного піднесення стрімке зростання продуктивності праці та сукупної факторної продуктивності, на жаль, не супроводжувалося процесами, властивими розвинутим країнам, де різка зміна їх динаміки відбувається за умов упровадження у виробництво нових високих технологій, тобто залежить від рівня розвитку науково-технічного прогресу [4].

Так, результатом діяльності створеного 2003 року консорціуму з 16 науково-дослідних, аналітичних і статистичних організацій з різних країн ЄС (проект отримав назву EU-KLEMS) з метою формування бази даних порівняних статистичних показників на галузевому рівні і проведення серії досліджень взаємозв'язків між зростанням кваліфікації робочої сили, технологічним прогресом й інноваціями, з одного боку, і продуктивністю – з іншого, стало, наприклад, виявлене відставання Європи від США щодо зростання продуктивності у 1995-2004 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Складові темпи приросту реального випуску ринкового сектору економіки

в Європейському Союзі і США в 1980-2004 рр. [19]

(середньорічні темпи приросту, %)

		Європейський союз		США	
		1980 – 1995 рр.	1995 – 2004 рр.	1980 – 1995 рр.	1995 – 2004 рр.
1	Випуск ринкового сектору економіки (2) + (3)	1,8	2,2	3,0	3,7
2	Відпрацьовані години	-0,6	0,7	1,4	0,6
3	Продуктивність праці (4) + (5) + (8)	2,4	1,5	1,5	3,0
	Зростання продуктивності праці за рахунок:				
4	- зміни структури робочої сили	0,3	0,2	0,2	0,3
5	- послуг капіталу на відпрацьовану годину (6) + (7)	1,2	1,0	0,8	1,3
	з них:				
6	- послуг ІСТ-капіталу на відпрацьовану годину	0,4	0,5	0,5	0,8
7	- послуг основного капіталу, окрім ІСТ, на відпрацьовану годину	0,8	0,5	0,2	0,4
8	- сукупної факторної продуктивності	0,9	0,3	0,5	1,4
	Складова економіки знань у продуктивності праці (4) + (6) + (8)	1,6	1,1	1,3	2,6

Наведені дані про внесок чинників виробництва і сукупної факторної продуктивності в економічне зростання ринкових секторів економік ЄС і США в періоди 1980-1995 рр. і 1995-2004 рр. показують, що вплив інтенсивності використання капіталу на зростання продуктивності є дещо більш значущим, ніж процес зміни структури робочої сили в напрямку поліпшення рівня її кваліфікації, хоча й характеризуються вони в цілому однаковими темпами і в Європі, і в США.

Найбільші відмінності між ЄС і США спостерігаються за внеском сукупної факторної продуктивності. У той час, як у США частка сукупної факторної продуктивності в зростанні виросла майже на процентний пункт – з 0,5% в 1980–1995 рр. до 1,4% в 1995–2004 рр., у ЄС за той же період вона зменшилася з 0,9 до 0,3%. Як залишок, сукупна факторна продуктивність може

інтерпретуватися різними способами, проте містить у собі інформацію про загальну ефективність процесу виробництва і вплив інституційних чинників (вплив на виробництво досягнень науки, удосконалення системи управління й організації виробництва та інших проявів технологічного прогресу, які не знаходять відображення в активах, ефективність правової, технологічної та соціальної інфраструктури).

До речі, американська система дослідження продуктивності виділяє з-поміж усіх важливих інституційних чинників найсуттєвіші, серед яких – дослідження та розробки, людський капітал і структурні зрушення в економіці. Така класифікація достатньо точно віддзеркалює основні складові впливу на показник продуктивності.

Тенденції структурних змін світової економіки свідчать про постійне збільшення частки високотехнологічних галузей, що базуються на масовому використанні інновацій, результатів інтелектуальної праці та створенні нових знань, однак система ринкової самоорганізації сама не в змозі перемістити капітали, зокрема з прибуткових сировинних секторів, у галузі з високими ризиками. Методи державного регулювання повинні взяти на себе цю функцію.

Сучасна технологічна структура промисловості України має неконкурентну основу, про що свідчать структура експорту країни та технологічна структура реалізованої промислової продукції.

Технологічна структура експорту товарів промисловості відтворює внесок рівнів технологічності промисловості в структуру експорту країни. Визначено, що частка експорту продукції високотехнологічного та середньо-високотехнологічного секторів у зовнішній торгівлі України товарами 2010 року становила 26,4%, що майже на рівні докризового 2007 р. (26,1%). У технологічній структурі реалізованої промислової продукції країни частка високотехнологічного та середньо-високотехнологічного секторів становить

22,3% (2010 р.) та 22,8% (2005 р.) [20]. Розрахунки за статистикою «*Science and engineering indicators 2010*», *National Statistics Foundation (USA)*, наведені Я. Ромусиком [22], свідчать, що частка ВДВ товарів *high-technology* індустрії світу в загальній структурі світової промисловості (2007 р.) дорівнювала 13,7%, тоді як в Україні цей показник становив 5,3%, тобто був нижчий за загальносвітовий показник у 2,6 рази.

Домінування в структурі промисловості України товарів із низьким і середньо-низьким рівнями технологічності, неефективна організація виробництва та низька продуктивність багатьох виробництв часто не може витримати міжнародної конкуренції.

Структуризація інвестицій в основний капітал промисловості країни за технологічними секторами свідчить, що *структура технологічних інвестицій* значно поліпшилась. Так, якщо 2006 року до високотехнологічного сектору промисловості спрямовувалися 3,2% інвестицій, то 2009 р. – 5%, до середньо-високотехнологічного сектору 2006 р. було спрямовано 13,9% інвестицій, а 2009 року – 23,7% [22]. Принагідно зауважимо, що С. Шумська, яка здійснила аналіз економічного зростання в Україні на основі виробничої функції Кобба-Дугласа, довела, що за проміжок 1996-2006 рр. зростання національної економіки, як і в інших країнах з перехідною економікою, забезпечувалося переважно збільшенням інвестиційного ресурсу (валовим нагромадженням капіталу) [23].

Однак цей розподіл інвестицій не є оптимальним для кардинального поліпшення структури промисловості щодо підвищення частки високотехнологічної продукції (інвестиції в сектори з низьким і середньо-низьким рівнями технологічності становили 83% від загального обсягу технологічних інвестицій 2006 року та 71,4% – 2009 року).

Забезпечення росту ВВП збільшенням продуктивності капіталу протягом 2000-2004 рр. можна пояснити активізацією інноваційної активності

підприємств. Кількість організацій, що виконували наукові дослідження й розробки, з 2000 р. до 2005 р. збільшилася з 1490 до 1510, а 2011 року становила лише 1255 одиниць [24].

Порівнюючи тренди обсягів виконаних наукових і науково-технічних робіт та їх питомої ваги у ВВП (рис. 4) слід відзначити їх різну направленість.

Рис. 4. Динаміка обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт за 1996-2011 рр. [25]

Якщо за обсягами робіт маємо висхідну тенденцію з 1111,7 млн. грн. 1996 року до 10349,9 млн. грн. 2011 року, то їх питома вага у ВВП постійно знижується: з 1,36% до 0,79% відповідно. Тобто обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт значно менший від необхідного рівня або значно поступається темпам приросту ВВП, а отже обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт за досліджуваний період, на жаль, не став впливовим чинником збільшення ВВП України.

На сьогодні приріст валового продукту в першій десятці розвинутих країн світу на 75-80% визначається інноваційною складовою економіки, побудованою на унікальних технологіях. Не враховувати, а тим більше не активізувати

заходами державного впливу інноваційну складову в розвитку економіки України на сучасному етапі означає мати завідомо програшний варіант у забезпеченні бажаних темпів економічного зростання.

За досягнутих нині обсягів фінансування наукових досліджень (орієнтовно 0,86% ВВП за рахунок коштів з усіх джерел та 0,36% ВВП за рахунок коштів державного бюджету) та практичного ігнорування при цьому витрат, необхідних для здійснення інноваційного циклу, наука значною мірою є витратною галуззю економіки і не в змозі здійснювати своєї природної функції – відтворення матеріально-технічної бази вітчизняного виробництва [26, с.6].

Загальна сума витрат на інноваційну діяльність змінювалася нерівномірно: від поступового збільшення 2008 р. до значного скорочення в період світової фінансової кризи. Відновилися обсяги лише 2011 р. Негативним чинником ділової активності підприємств України є загальний тренд зниження питомої ваги підприємств, що займалися інноваціями, з 18,0% 2000 р. до 11,2% 2006 р. і відновлення інноваційно-активних суб'єктів до 16,2% 2011 року.

З огляду на джерела фінансування витрат на інноваційну діяльність слід зазначити, що основним таким джерелом протягом досліджуваного періоду є власні кошти підприємств (близько 70%). Державний бюджет фінансував інноваційну діяльність 2000 року на суму, що становила 0,4 % від загальної, а 2011 року – на 149,2 млн. грн. (або 1,0%).

Отже, підприємства України здійснюють інноваційну діяльність значною мірою за рахунок власних коштів, а участь держави через фінансування коштами державного бюджету – незадовільна.

Українська економіка потребує термінового впровадження ефективних механізмів підтримки інновацій від етапу зародження нової ідеї до етапу практичного впровадження та організації серійного промислового випуску новітньої продукції.

Висновки з даного дослідження. Назріла об'єктивна потреба вдосконалення чинного і розробки нового комплексу науково-методичних положень з макроекономічного аналізу, спрямованих на виявлення і мобілізацію резервів підвищення продуктивності праці, продуктивності капіталу та сукупної факторної продуктивності, що зумовлює проведення аналітичних досліджень джерел економічного зростання в Україні. Результати такого аналізу мають стати основою для прийняття управлінських рішень щодо підвищення рентабельності, технічного та організаційного реформування виробництва, управління людськими ресурсами, оцінки конкурентоспроможності, формування цінової політики, визначення пріоритетності галузей тощо.

Дослідження темпів розвитку національної економіки у 2000-2010 рр. засвідчило, що її зростання було забезпечене підвищенням продуктивності праці за рахунок як дозавантаження існуючих виробничих потужностей, так і підвищення стимулів до праці, а також сукупною факторною продуктивністю, яка відображає не тільки ефективність використання суспільством капіталу і праці, а й вплив інституційних чинників, ефективність правової, технологічної та соціальної інфраструктури й тенденцій детінізації економіки. Стримуючим чинником розвитку залишалася проблема старіння основних фондів і, відповідно, низька продуктивність капіталу, а також недостатньо активна інноваційна діяльність підприємств.

Перспективи подальших розвідок. За цих умов очевидним стає завдання формування в Україні «економіки зростання» – нової економічної моделі, в основі якої повинні лежати цілеспрямований розвиток внутрішнього попиту, а також модифікація участі України в міжнародному поділі праці з виходом на зовнішні ринки з більш технологічною, адекватною наявному виробничому і людському потенціалу продукцією.

Забезпечення стабільних темпів економічного зростання економіки України вимагає поступової та виваженої зміни характеру державної політики – від застосування антикризових заходів до реалізації комплексу стимулювальних важелів. Такий підхід дозволить досягти необхідного поєднання зусиль держави і механізмів самоорганізації ринку. Ринок має забезпечувати гнучкість та адаптивність економічної системи до зміни внутрішніх і зовнішніх умов, а державна політика – формувати цільові вектори економічного розвитку та забезпечувати цілісність економічної системи в процесі її трансформації.

Вітчизняний трудовий потенціал залишається однією з головних конкурентних переваг української економіки та має розглядатися як один із ключових важелів динамічного відновлення економічного зростання. Створення сприятливих умов для його реалізації не лише забезпечує нарощування створення доданої вартості в національній економіці, але й дозволить здійснити послідовне реформування системи соціального забезпечення.

Ефективне використання трудового потенціалу вимагає концентрації зусиль навколо динамічного підвищення продуктивності праці, а відтак – розвитку реального сектору економіки на основі його модернізації та оновлення основного капіталу.

Надання тенденціям економічного пожвавлення інвестиційного вектору вимагає цілеспрямованої інвестиційної політики, яка б сприяла зміцненню процесів генерування інвестиційних ресурсів в Україні, концентрації їх використання за пріоритетами, які сприяють максимально ефективній модернізації економіки.

Серед інвестиційних важелів формування економіки, орієнтованої на зростання, можна виділити:

– запровадження податкових інвестиційних стимулів, диференційованих залежно від типу й обсягів інвестицій, розмірів підприємств, регіону

інвестування, цілей інвестування, інноваційного рівня виробництва, кількості новостворених робочих місць;

– посилення інвестиційної активності фізичних осіб;

– доповнення інвестиційної політики спеціальними заходами щодо заохочення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, зокрема шляхом звільнення від оподаткування прибутків підприємств, які спрямовуються на впровадження інноваційних технологій у соціально значущих сферах; упровадження механізму податкового та митного стимулювання учасників зовнішньоекономічної діяльності, операції яких сконцентровані у сегменті торгівлі та супроводу високо- та середньовисокотехнологічної промислової продукції, надання наукомістких і технологічно-орієнтованих послуг; розробки державної системи страхування ризиків інноваційної діяльності;

– концентрація інвестиційного потенціалу в регіональних точках економічного зростання та ін.

Список використаних джерел

1. Геєць В.М. Наслідки демографічних викликів для економічного зростання в Україні / В.М. Геєць // Демографія та соціальна економіка. – 2011. – № 1(15). – С. 3-23.
2. Коляденко С.В. Структурні зміни в економіці регіонів як запорука економічного зростання / С.В. Коляденко // Ефективна економіка : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/>
3. Кук Э. Производительность сельского хозяйства в ЕС / Э. Кук. – Женева: Евростат. – 2001. – 22 с.
4. Могілат І. Продуктивність праці, продуктивність капіталу та сукупна факторна продуктивність: динаміка і фактори впливу на них / І. Могілат, Н.Горшкова, С.Кожем'якіна // Економіка України. – 2009. – №8. – С. 4-16.
5. Gullickson W, Harper M.J. Multifactor Productivity in 20 U.S. Manufacturing Industries, 1949-83 // Monthly Labor Review, Vol. 110, 1987, pp. 18-28.
6. Technical Information About the BLS Multifactor Productivity Measures // Bureau of Labor Statistics, September 26, 2007. – <http://stats.bls.gov/mfp/mprtech.pdf/>
7. Управление эффективностью и качеством: Модульная программа: [пер. с англ.] / под ред. И.Прокопенко, К. Норта: В 2 ч.. – Ч.І. – М.: Дело, 2001. – 800 с.
8. Беседін В. Валовий галузевий продукт як показник обсягу внутрішнього продукту галузі та її продуктивності / В. Беседін // Економіка України. – 2009. – №1. – С. 31-42.
9. Тимчасові методичні рекомендації розрахунку продуктивності праці в цілому в економіці та за видами економічної діяльності : Наказ Міністерства економіки України від 26 грудня

- 2008 р. № 916 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
10. Ревенко А. Україна в мирових координатах человеческого развития / А. Ревенко // Дзеркало тижня. – 2011. – №41 (11 листоп.).
 11. Національні рахунки України за 2010 рік. Статистичний збірник. – Держкомстат України. – К., 2012. – 158 с.
 12. Бессонов В.А. Производительность и факторы долгосрочного развития экономики : докл. к X Междунар. науч. конф. ГУ ВШЭ по проблемам развития экономики и общества. Москва, 7-9 апреля 2009 г. / В.А. Бессонов, В.Е. Гимпельсон, Я.И. Кузьминов, Е.Г. Ясин, Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М.: Из. дом ГУ ВШЭ, 2009. – 66 с.
 13. Основні засоби України за 2000-2010 роки. Статистичний збірник. Держкомстат України. – К., 2012. – 293 с.
 14. Кожемякина С.Н. Определение вклада производительности труда в экономический рост Украины / С.Н. Кожемякина // Бізнес-Інформ. – 2011. – № 4. – С. 11-14.
 15. Економіка України у 2011 р.: прогноз динаміки та ризиків / Аналітична доповідь, за ред. Жаліла Я.А. – К.: НІСД, 2011. – 30 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>
 16. Харазішвілі Ю.М. Теоретичні основи системного моделювання соціально-економічного розвитку України [моногр.] / Ю.М. Харазішвілі. – К. : ТОВ «Поліграф-Консалтинг», 2007. – 324 с.
 17. Щодо вибору точок впливу політики стимулювання економічного зростання : [Електронний ресурс] / Аналітична записка відділу макроекономічного прогнозування та досліджень тіньової економіки НІСД. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/574/>
 18. Бобух І.М. Економічна оцінка основного капіталу: міжнародна практика та українські реалії / І.М. Бобух // Економіка та прогнозування. – 2010. – № 1. – С. 39-53.
 19. Арк Б. ван. Отставание Европы от США по росту производительности: тенденции и причины / Арк Б. ван, О Махони М., Тиммер М. // Экономический журнал ВШЭ. – 2009. – № 1. – С.47.
 20. Зовнішня торгівля України товарами та послугами. Статистичний збірник. Держкомстат України. – К, 2010.
 21. Ромусік Я.В. Динаміка продуктивності праці економіки України у контексті диспропорційності міжнародних порівнянь / Я.В. Ромусік // Ефективна економіка : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1>
 22. Шумская С. С. Производственная функция в экономическом анализе: теория и практика использования / С. С. Шумская // Экономика и прогнозирование. – 2007. – № 2. –С. 138-154.
 23. Даниленко С.М. Аналіз ефективності фінансового забезпечення наукових досліджень та інновацій в Україні / С.М. Даниленко // Фінансовий простір. – 2011. – № 4 (4). – С. 104-109.
 24. Наука та інновації. Наукова та інноваційна діяльність (1990-2011рр.): [Електронний ресурс] / Державного комітету статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
 25. Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації у 2010 році [Електронний ресурс] / Державний комітет України з питань науки, інновацій та інформатизації. – Режим доступу : <http://>.